

Наталія Матвієнко,

викладач кафедри мистецьких дисциплін,
Комунальний заклад вищої освіти «Барський гуманітарно-педагогічний коледж
імені Михайла Грушевського», Україна
ORCID ID 0000-0001-8111-1850
matvienko.n@ukr.net

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ КАМЕРНО-ВОКАЛЬНИХ ТВОРІВ НА СЛОВА Т. ШЕВЧЕНКА НА ЗАНЯТТЯХ З АКОМПАНеМЕНТУ

У статті проаналізовано різножанрову палітру віршів геніального українського поета Тараса Шевченка, які покладені на музику українських композиторів і вивчаються на заняттях навчальної дисципліни «Акомпанемент» в педагогічному коледжі. Здійснено спробу аналізу загальних та індивідуальних особливостей композиторських стилів, манер письма та виражальних засобів, що дало поштовх розвитку української музики. Автор наголошує на тому, що полум'яна, патріотична, насичена бунтарськими ідеями поезія Т. Г. Шевченка, а саме збірка «Кобзар» стала тією основою, на якій значною мірою розвивалася як література, так і музичне мистецтво нашого народу. Творчість народного поета, революціонера-демократа була невичерпним джерелом для українських музикантів як східних, так і західних областей України. Геній Т. Шевченка стимулювала надчутливість його натури, сильна природна інтуїція, образне мислення у поєднанні з почуттям міри, що виявлялися не тільки в його поетичній творчості, а й у малярстві, у власному виконанні як своїх творів, так і народних пісень, які він дуже любив, які були рідними з дитинства.

Ключові слова: Т.Г. Шевченко, музика, поезія, пісня, різножанровість, народнописенна творчість, солоспіви, романси-пейзажі, лірико-драматичні романси, романси-балади, солоспіви-монологи.

Наталія Матвієнко. Формирование национального сознания студентов в процессе изучения камерно-вокальных произведений на слова Т. Шевченко на занятиях по акомпанементу

В статті проаналізована різножанрова палітра стихів геніального українського поета Тараса Шевченка, котрі возложени на музику українських композиторів і вивчаються на заняттях учебної дисципліни «Акомпанемент» в педагогічному коледжі. Підприємта попытка аналізу общих и индивидуальних особенностей композиторских стилей, манер письма и выразительных средств, что дало толчок развитию украинской музыки. Автор отмечает то, что пламенная, патриотическая, насыщенная бунтарскими идеями поэзия Т. Г. Шевченко, а именно сборник «Кобзарь» стал той основой, на которой в значительной степени развивалась как литература, так и музыкальное искусство нашего народа. Творчество народного поэта, революционера-демократа было неисчерпаемым источником для украинских музыкантов как восточных, так и западных областей Украины. Геній Т. Шевченко стимулировала сверхчувствительность его натуры, сильная природная интуиция, образное мышление в сочетании с чувством меры, проявившихся не только в его поэтическом творчестве, но и в живописи, в собственном исполнении как своих произведений, так и народных песен, которые он очень любил, которые были родными с детства.

Ключевые слова: Т.Г. Шевченко, музыка, поэзия, песня, разножанровость, народно-песенное творчество, соловьи, романсы-пейзажи, лирико-драматические романсы, романсы-баллады, соловьи-монологи.

Natalia Matvienko. Formation of national consciousness of students in the process of studying chamber and vocal works in the words of t. Shevchenko in accompany classes

The article analyzes the multi-genre palette of poems by the genius Ukrainian poet Taras Shevchenko, which are set to the music of Ukrainian composers and are studied in the discipline "Accompaniment" at the Pedagogical College. An attempt was made to analyze the general and individual features of compositional styles, manners of writing and means of expression, which gave impetus to the development of Ukrainian music. The author emphasizes that the fiery, patriotic poetry of Taras Shevchenko, full of rebellious ideas, namely the collection "Kobzar" became the basis on which both the literature and the musical art of our people developed to a great extent. The work of the national poet, revolutionary-democrat was an inexhaustible source for Ukrainian musicians in both the eastern and western regions of Ukraine. T. Shevchenko's genius was stimulated by the hypersensitivity of his nature, strong natural intuition, figurative thinking combined with a sense of proportion, which were manifested not only in his poetry, but also in painting, in his own performance of his works and folk songs, which he is very loved who have been relatives since childhood.

It was found out that T. Shevchenko's Kobzar is a genius phenomenon of world literature, became the object of creative attention of many Ukrainian composers during the poet's lifetime and had a great influence on the development of musical art. A new stage in the history of Ukrainian music begins with the sound of "Kobzar".

Given the appropriate level of vocal and instrumental training of students majoring in "Musical Art", it is necessary to differentiate the features of the use of chamber and vocal heritage of Ukrainian composers in the words of Taras Shevchenko in educational practice in classes on voice and accompaniment. When working on musical material for additional study of inclusion in the curriculum, we propose to use works of different degrees of complexity, from the easiest to the most difficult, taking into account the individual approach to creative abilities of students, their intellectual and musical development, level of training and more.

Keywords: T.G. Shevchenko, music, poetry, song, variety of genres, folk songs, solo songs, romances-landscapes, lyrical-dramatic romances, romances-ballads, solo songs-monologues.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Ім'я Тараса Григоровича Шевченка для кожного громадянина України асоціюється з чимось рідним, близьким, народним. Хтось вбачає в ньому символ духовного життя нації, волелюбності українського народу, а хтось – натхненного поета, художника, неперевершеного митця, знавця світової культури.

Серед безсмертних національних епопей, створених на основі фольклору, серед перлин творчості людського генія, якими по праву називають «Іліаду» й «Одісею», «Пісню про Нібелунгів», «Пісню про Роланда», «Пісню про Гаявату», «Слово о полку Ігоревім», давньоруські билини, шотландські саги, «Кобзареві» Т. Шевченка належить почесне місце.

Полум'яна, патріотична, насичена бунтарськими ідеями поезія Т. Г. Шевченка, а саме збірка «Кобзар» стала тією основою, на якій значною мірою розвивалася як література, так і музичне мистецтво нашого народу. Творчість народного поета, революціонера-демократа була невичерпним джерелом для українських музикантів як східних, так і західних областей України.

Велику частину віршів Т. Шевченка український народ сприйняв як вираз потаємних мрій і сподівань, співзвучних своєму ідеалу, тому і поклав їх на народні наспіви і ці пісні стали органічною складовою частиною пісенності України.

Свої вірші поет адресував передусім народним масам, він їх часто співав, а з проханням покласти на музику звертався до композиторів та знавців фольклору. Тому так легко озвучувалися Шевченкові вірші, тим-то так природно вони переходили із сфери літературної в музичний побут народу.

Фігура Великого Кобзаря викликає інтерес не тільки літературознавців, але й мистецтвознавців, істориків, культурологів, філософів та ін.

Спробуємо відкрити «музичне обличчя» Шевченка, адже музика була для поета музою, його дамою серця. Вона супроводжувала поета як вірна супутниця і в біді, і в радісні та щасливі хвилини.

У статті зроблена спроба прослідкувати як саме композитори прочитували творчість поета протягом широкого історичного періоду, якими творчими критеріями і засобами користувалися для втілення своїх композиторських задумів. Ми зробили спробу проаналізувати як загальні, так і індивідуальні особливості композиторських стилів, манер письма та виражальних засобів, що дало поштовх розвитку української музики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Музична фольклористика, зокрема такі визначні її представники, як Ф. Колесса, М. Грінченко, Д. Ревуцький, П. Козицький, цілий ряд сучасних фольклористів, музикознавців, збирачів усної творчості доклали багато зусиль для поповнення фольклорної шевченкіани, для поглиблення знань про історію виникнення, розкриття музичного авторства деяких пісень та їх поширення.

Створена значна література про зв'язки Т. Шевченка з фольклором й використання ним народнопісенних мотивів. Тут можна виділити Л. Ахрїмович, М. Білинську, М. Грінченко, О. Правдюка. Останнім часом ці питання висвітлені у розвідках М. Фрайта, Л. Божко, Л. Кияновської, М. Ластовецького, С. Пінчак Л. Радевич-Винницької, П. Турянського, С. Грици, Т. Медвідь, Є Шуневич та ін.

Дмитро Ревуцький, досліджуючи різножанровість народнопісенної творчості, яка була використана поетом у власній творчості, виділяє такі жанрові пласти, як балади, історичні думи, псалми, кріпацькі, батрацькі, бурлацькі, козацькі, рекрутські, чумацькі, родинні, обрядові, любовні, сатиричні та жартівливі пісні [10].

Мета статті полягає в тому, щоб розглянути різножанровість творчої спадщини видатного українського поета, вплив її на відомих композиторів та поставити питання про використання та включення творів українських композиторів на слова Т. Шевченка до навчальних програм студентів ВНЗ I-IV рівня акредитації.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В історії світової культури знаходимо чимало прикладів, коли людина виявляє талант у різних видах мистецтва. Геній Т. Шевченка яскраво проявився в поезії, живописі та музиці. Його поетичне слово стало беззаперечним поштовхом до пробудження національної свідомості українського народу. Творчість неперевершеного митця XIX століття завершила процес становлення нової української літератури як важливої складової мистецьких надбань у світовій скарбниці духовних цінностей [1].

«Кобзар» Т. Шевченка – геніальне явище світової літератури – ще за життя поета став об'єктом творчої уваги багатьох українських композиторів і справив великий вплив на розвиток музичного мистецтва. Озвученням «Кобзаря» починається новий етап в історії української музики. Цей безперервний творчий процес триває більше ніж півтора століття – від першої публікації творів геніального поета в 1840 році. Як вважають музикознавці, більше двох тисяч музичних творів різних жанрів і форм є результатом цього великого творчого процесу.

У «Кобзарі» Т. Шевченка переплелися прикмети і епосу, і драми, і лірики, і сатири. Зупинимось більш детально на збірці «Кобзар» та проаналізуємо її.

До пісень *героїко-патріотичного та історичного змісту* можна віднести такі твори, як «Заповіт», Думи мої, думи мої», «Учітєся, брати мої», «Кругом неправда і неволя», «Орися ти, моя ниво». У цих піснях поет вболіває за долю свого народу, вірить в щасливе майбутнє нащадків. Ці пісні були моральною підтримкою не одному поколінню. Наприклад «Заповіт» (музику якого створив на початку 70-х років XIX ст. музикант-аматор із Полтави Г. П. Гладкий), по праву зайняв місце серед революційних пісень, і співом його проводжали в останню путь загиблих в боротьбі з царизмом революціонерів, а текст «Заповіту» перекладений на майже 50 мов світу.

Досить близькими до героїко-патріотичних та історичних пісень і дум є пісні: «Б'ють пороги», «Було колись на Україні», «Ой літа орел», «Гомоніла Україна», «Задзвонили в усі дзвони», «Ой чого ти почорніло», в яких поєднані історична дійсність та поетичний вимисел, урочиста манера викладу, оспівування героїчного минулого українського народу, що виборював свою незалежність.

Родинно-побутові мотиви звучать у піснях «Тяжко, важко в світі жити», «По діброві вітер виє», «Ой одна я, одна», «Тече вода в синє море», «І багата я», «Породила мене мати», «Нащо мені чорні брови», «Вітер з гаєм розмовляє» та ін. Ці пісні насичені ліричними, скорботними мотивами про жіночу нещасливу долю; про бідність і багатство, про щирі почуття тощо.

Зв'язок Шевченкових поезій із фольклорними традиціями особливо яскраво виявився у змальовуванні *образів природи*, які в поета виступають в зіставленні із ситуаціями людського життя. Наші предки одухотворяли природу й приписували їй людські переживання. Їм були близькі і романтичне трактування образів природи («Рече та стогне Дніпр широкий»), і реалістичне, правдиве відтворення картин пейзажу («Садок вишневий коло хати»), внутрішнього стану людини, її інтимного світу («Зацвіла в долині»).

Однак, твори Шевченка мають *соціально-загострений* характер, наприклад, у пісні «Зоре моя вечірняя» в тихе надвечір'я на березі ріки вплітаються «нехрещені діти», а в радісне свято – сум дівчини, котра не має черевиків і не може веселитися разом з усіма («Якби мені черевики»).

Досить часто Т. Шевченко використовує *народнопісенну символіку*, що є доцільною, природною і відповідає традиціям українського народу, наприклад:

- щаслива, гарна дівчина порівнюється з калиною – квітучою, красною;
- дівчину, котра зазнала горя в розлуці із милим, уособлює гнучка й зажурена, висока й насторожена тополя, або похилена верба;
- зневірену, розчавлену, виснажену важким горем жінку, що втратила і честь і молодість порівнює з осикою.

Так само, як в народнопісенній творчості, у Т. Шевченка розквіт або всихання рослин служить ознакою повнокровного життя або смерті, людської радості або горя. «Хміль зелений сохне на тичині», провіщує зраду милого, «На вгороді коло броду» – самотність і самотнє згасання дівчини, покинутої «поганцем». Світ рослинності персоніфікується відповідно до родинних стосунків. Для матері її три сини – три ясени, для сестри її брати – три явори, як у пісні «Ой три шляхи широкії».

Досить цікаво поет звертається до вітру. То вітер «буйний», говорить із морем, і вивідує в нього таємницю зникнення милого («Вітре буйний, вітре буйний»), то він «віє з поля на долину» й «над водою гне з вербою червону калину» («Сонце гріє, вітер віє»), то ніби гнівається, «в гаї нагинає лозу і тополю, лама дуба, котить полем перекотиполе» («Вітер в гаї

нагинає»), то його «у гаю немає», й спокійна умиротворена природа ніби разом із дівчиною очікує прихід милого («У гаю, гаю вітру немає»).

Вразлива душа поета тонко помічає найменші зміни в природі, яка, ніби жива істота, відгукується на всі радощі й болі людини, відбиваючи всю повноту навколишньої дійсності [8, с. 6].

Дуже часто до поезій «Кобзаря» зверталися українські композитори-класики: М. Лисенко, М. Маркевич, В. Сокальський, Я. Степовий, К. Стеценко; композитори, які працювали на межі XIX-XX століть: О. Нижанківський, Ф. Колесса, С. Людкевич, В. Заремба; український композитор з діаспори – І. Соневицький; композитори молодшої генерації: М. Скорик, А. Філіпенко, Б. Фільц.

Одним із перших друкованих музичних творів на текст Шевченка є солоспів «Сирота» («Нащо мені чорні брови»), автором якого став друг поета Микола Маркевич (1847 р.). Першою оперою на Шевченкову тематику стала «Катерина» Миколи Аркаса (1891 р.), а першим балетом – «Лілея» Костянтина Данькевича (1939 р.).

Найграндіознішим творінням всього життя основоположника українського професійного музичного мистецтва, митця широкого творчого діапазону **Миколи Лисенка** є «Музика до Кобзаря», яка вміщує понад сто творів різних жанрів та форм і є втіленням безсмертної Шевченкової музи.

Як вважають музикознавці М. Білинська і Т. Булат, солоспіви М. Лисенка можна умовно поділити на п'ять груп:

1. Солоспіви або романтичні пісні: «Садок вишневий коло хати», «Ой, маю я оченята», «Ой, стрічечка до стрічечки», «У перетику ходила», «Утоптала стежечку», які мають просту куплетну форму, що нагадує побудову народної пісні. У мелодиці поєднуються народно-танцювальні, романсові елементи; майже у всіх – простий, негроміздкий фортепіанний супровід;

2. Романси-пейзажі: «Реве та стогне Дніпр широкий», «По діброві вітер виє», «Княжна», «Над Дніпровою сагою» – це музичні картини, в яких використані колоритні засоби звукозображення – то дзвінкі акордові послідовності, то химерна імпровізація у партії супроводу, яка наслідує завивання вітру, то повторні октавні стрибки;

3. Лірико-драматичні романси, де основна тема – гірка жіноча доля: «Ой, одна я, одна...», «Якби мені, мамо, намисто», «Не тополю високою» та ін. Всі вони близькі до народних пісень про жіночу долю, в них спостерігається напружений динамічний розвиток, драматична кульмінація.

4. Романси-балади «У тієї Катерини», «Вітер в гаї не гуляє», «Понад полем іде» складаються з декількох контрастних частин, де М. Лисенко чередує ліричні, мелодійно-плавні розділи з декламаційними, героїчними, мужніми, надаючи їм необхідних драматургічних функцій;

5. Солоспіви-монологи посідають у музиці М. Лисенка на Шевченкові слова особливе місце. За змістом це психологічні, патріотичні твори, в яких звучить протест проти гноблення і заклик до боротьби, а за формою драматичні монологи наближаються до розгорнутих оперних арій. До цієї групи відносяться такі романси: «Мені однаково», «Минають дні, минають ночі», «Ой, чого ти почорніло, зеленее поле?», «Доля» та ін.

Специфіка циклу «Музика до Кобзаря» Т. Шевченка визначається відбором віршів одного поета. Цей творчий підхід дав змогу композиторові на практиці застосувати художньо-стильові принципи, що відповідали закономірностям мистецтва та завданням, які стояли перед українською музикою на певному історичному етапі її розвитку [2].

Як неповторний інтерпретатор «Кобзаря» М. Лисенко мав немало послідовників – його учні й молодші композитори-сучасники продовжували розробляти в музиці твори геніального поета.

Слід відзначити певний внесок менш відомих композиторів, які писали романси на вірші поета. Це **Олександр Рубець** (1838-1913) – автор і видавець збірок українських народних пісень (5 випусків по 20 пісень), написав романс «Думи мої» (1860 р.) Існує така версія, що Т. Шевченко слухав цей романс.

Денис Бонковський (1816-1869) – поет, композитор-аматор. Музичної освіти не мав, написав музику на сл. Т. Шевченка «Думка» («Нащо мені чорні брови»).

Закладені М. Лисенком, традиції продовжили і розвинули його послідовники К. Стеценко, Я. Степовий та ін., яких надихала поезія Т. Шевченка. Для них лисенківські твори на тексти Т. Шевченка були своєрідним прикладом. Але кожен з них ішов і далі, розвиваючи закладені в народних джерелах можливості, яскравіше виявляючи свій індивідуальний стиль. І поезія Т. Шевченка у їх музиці набувала нового звучання, далі поглиблювалась і збагачувалась її музична інтерпретація.

Володимир Сокальський – композитор, піаніст, диригент, музичний критик. Небіж П. Сокальського. За фахом юрист – закінчив юридичний факультет Харківського університету, музикою займався в музичному училищі РМТ. Написав солоспів на вірші Т. Шевченка «Ой, маю, маю я оченята».

Владислав Заремба зробив спробу озвучити «Кобзар» Т. Шевченка у вокальному циклі з двох серій (понад 30 творів). Композитор, піаніст, педагог. Навчався музиці у братів Коціпинських у Кам'янець-Подільському. Автор пісень та романсів («Така її доля», «Ой, одна я, одна», «Утоптала стежечку», «Над Дніпровою сагою стоїть явір між лозою», «І багата я, і вродлива я», «Нащо мені чорні брови» тощо). Як стверджує Т. Булат у книзі «Український романс», «Музика його позбавлена яскраво індивідуальної виразності. Автор спирався на українську ліричну пісню, подекуди пісню-романс (недарма своїм творам він надавав жанрового визначення: думка, пісня, балада), але побутуючі інтонаційно-мотивні формули, кадансові звороти не трансформувались в його художній свідомості, їм підкорявся і віршований ритм, внаслідок чого послаблювалась впливова сила поетичного слова» [2].

Важливий внесок у музичну літературу і розвиток Шевченкіани зробив **Кирило Стеценко** – молодий соратник і учень М. Лисенка. Його чарівні лірико-драматичні солоспіви «Плавай, плавай, лебедонько», «І золотої, й дорогої», дует «Тополя» ввійшли до золотого фонду української музики. Сучасник і однодумець К. Стеценка **Яків Степовий** (1883–1921) також має у своєму творчому доробку твори на вірші Т. Шевченка. Із 16-ти творів, що складають відомий цикл «Барвінки», шість написані на вірші із «Кобзаря»: романси «Із-за гаю сонце сходить», «За думою дума», «Три шляхи», «Утоптала стежечку», «Ой стрічечка до стрічечки» і тріо «Над Дніпровою сагою». Солоспіви Я. Степового на поезії Т. Шевченка дуже різні за своїм характером і формою.

Крім уже названих творів Я. Степовий написав на слова Т. Шевченка романси «Сонце заходить, гори чорніють», «Ой по горі роман цвіте», серію пісень для дітей «Кобзар» та інші твори.

Дуже часто до поезії Великого Кобзаря зверталися композитори Західної України. Справжні вокальні «перли»-солоспіви «Вітер в гаю нагинає» та «Минули літа молодії» створив **Остап Нижанківський**. У його вокальній та хоровій творчості переважають сильні драматичні почуття, різкі контрасти. Саме тому йому були такими близькими вірші Т. Шевченка [6, с. 8].

Оригінально перевтілював у музику інтонації поезії «Кобзаря» **Сидір Воробкевич**. Він створив зразки лірико-драматичних хорів, близьких до театральних сцен. Серед них

найцікавішими є «Огні горять», «Ой чого ти почорніло, зеленєє поле», «Круг містечка Берестечка».

Чільне місце в українській романсовій літературі належить вокальній ліриці **Станіслава Людкевича**. Композитор порівняно небагато працював у цій галузі, але його солоспіву мали свої особливості розвитку. Наприклад, його романс «За байраком байрак» продовжує кращі традиції українського і західноєвропейського камерно-вокального мистецтва в плані розкриття драматичного (з елементами романтизму в поетичному тексті) через самостійну довершену музичну форму [13, с. 105].

Потрібно виділити цикл пісень на вірші Т. Шевченка українського композитора з діаспори **Ігоря Соневицького** (1925-2006). «Солоспіву І. Соневицького належать до кращих зразків української музики. Вони базуються на традиціях української пісні, побутового романсу, зокрема, галицького, переосмислюють творчість українських класиків цього жанру – М. Лисенка і С. Людкевича» – написав М. Скорик у передмові до збірника «Солоспіву І. Соневицького» [11].

Вокальні твори І. Соневицького на поезію Т. Шевченка вирізняються яскравим тематичним матеріалом, незвичними гармонічними зворотами, вишуканістю фортепіанного супроводу, елегантністю форми. На наш погляд, вони повинні зайняти гідне місце в освітньому процесі музичних закладів I – IV рівнів акредитації.

Мирослав Скорик (1938-2020) – відомий український композитор написав романси на слова Т. Шевченка «Якби мені черевички», «За сонцем хмаронька пливе» та «Зацвіла в долині», які привернули увагу своїм незвичним, новаторським трактуванням. Музика цих солоспівів вражає інтонаційною і ладовою свіжістю. Застосування коломийкового ритму надає солоспівам особливо ніжного звучання, а гостра і барвіста гармонія створює особливий колорит.

У творчому доробку **Богдани Фільц** (1932) не останнє місце займає жанр солоспіву, де важливою запорукою успіху є синтез музики і слова. Солоспіву «Ой по горі роман цвіте», «Як маю я журитися», «Вітер в гаї» написані на вірші Т. Шевченка близькі до типу внутрішніх монологів. Їхня музика характерна особливою широтою, розкутістю музичної думки, поєднала в собі багато рис народного розспіву героїко-ліричного плану. Солоспіву «Тече вода з-під явора», «Вітре буйний», «Зацвіла в долині» належать до типових зразків дівочої лірики, де переважають настрої мрійливої задуми, захоплення красою природи.

Звернення композитора **В. Власова** (1936) до поезії Т. Шевченка не випадкове. Саме в ній він бачить ту глибину почуттів і переживань щирого патріота України, які вже не одне століття підкорюють серця українців. Іншою важливою причиною звернення композитора до віршів Т. Шевченка є те, що жоден інший музичний інструмент не може зрівнятися з бандурою у щирості музичного втілення найпотаємніших думок Великого Кобзаря. Бандура як національний український інструмент неймовірно близька по духу великому українському поетові. В уяві українців вірші Т. Шевченка та бандурна музика є величним надбанням української національної культури. На вірші Т. Шевченка В. Власов написав пісні: «Утоптала стежечку», «Ой гоп, не пила» з поеми «Мар'яна-черниця» та «Чи ми ще зійдемося знову», в основу якого покладено вірш Т. Шевченка з циклу «В казематі» про гіркі роздуми ліричного героя (самого Шевченка).

Чим же приваблювала українських композиторів поезія великого Кобзаря? Передусім – своєю глибокою народністю, правдивістю зображення подій, палким революційним пафосом.

Враховуючи відповідний рівень вокально-інструментальної підготовки студентів спеціальності «Музичне мистецтво», потрібно диференційовано підходити до особливостей

використання камерно-вокальної спадщини українських композиторів на слова Т. Шевченка у навчальній практиці на заняттях з постановки голосу та акомпанементу. Опрацьовуючи нотний матеріал для додаткового вивчення включення у навчальні плани, ми пропонуємо використовувати твори різних ступенів складності, від найлегшого до – найважчого, враховуючи індивідуальний підхід до творчих можливостей студента, його інтелектуального та музикального розвитку, рівня його підготовки тощо.

Надаємо орієнтовний репертуар, який можна включити до навчальних планів дисципліни «Акомпанемент» як супровід вокальних творів і перелік тих творів, які вивчаються в закладі загальної середньої освіти (за О. Ростовським) (табл. 1):

Таблиця 1

Перелік творів на слова Т. Шевченка, які вивчаються в закладі загальної середньої освіти

№ з/п	Композитор	Назва твору	Клас і чверть, коли вивчаються ці твори
1.	Д. Бонковський	«Карії очі»	
2.	М. Лисенко	«Ой маю я оченята»	
3.	О. Рубець	«Думи мої, думи»	
4.	М. Скорик	«Зацвіла в долині»	1 кл., 4 чв.
5.	М. Скорик	«Якби мені черевички»	
6.	Б. Фільц	«Вітре буйний»	
7.	В. Заремба	«Утоптала стежечку»	
8.	В. Власов	«Утоптала стежечку»	
9.	Б. Фільц	«Зацвіла в долині»	1 кл., 4 чв.
10.	Я. Степовий	«Утоптала стежечку»	
11.	А. Філіпенко	«Зацвіла в долині»	1 кл., 4 чв.
12.	Ф. Жарко	«Тече вода в синє море»	
13.	Обр. М. Вериківського	«Думи мої»	
14.	Обр. В. Заремби	«Така її доля»	
15.	Народна пісня	«Учіться, брати мої»	5 кл. 1 чв.
16.	Я. Степовий	«Зоре моя вечірняя»	5 кл., 3 чв.
17.	Я. Степовий	«Щебетала пташечка»	
18.	Народна пісня	«Ой літа орел»	5 кл., 3 чв.
19.	М. Лисенко	«По діброві вітер віє»	5 кл., 3 чв.
20.	Народна пісня	«Перебендя старий, сліпий»	5 кл., 4 чв.
21.	Народна пісня	«Як умру, то поховайте» («Заповіт»)	6 кл., 3 чв.
22.	К. Стеценко	«Плавай, плавай, лебедонько»	6 кл. 4 чв.
23.	Обр. В. Косенка	«Реве та стогне Дніпр широкий»	7 кл., 1 чв.
24.	Народна пісня	«Було колись на Україні»	8 кл., 3 чв.
25.	Б. Фільц	«Ой по горі роман цвіте»	

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у визначеному напрямі. У статті зроблена спроба спостереження, як геніальна поетична обдарованість Т. Шевченка впливала на творчість композиторів різних шкіл та часів, їх національне самоусвідомлення, ставлення до своїх цілей та завдань у процесі розвитку української музики.

Проаналізувавши програми з музики для початкових класів та для 5-8-х класів (за О. Ростовським), ми з'ясували, що у закладі загальної середньої освіти вивчається досить незначна кількість пісенного матеріалу з «Кобзаря».

Перспективою даної розвідки має стати видання навчально-методичного збірника «Пісні на вірші Т. Шевченка з «Кобзаря» (перекладення для баяна), що дасть змогу студентам використати цей матеріал в подальшій професійній діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захарчук О. Шевченко – музикант. *Дзвін*. 2012. № 3.
2. Булат Т. Український романс. Київ : Наук. думка, 1979. С. 137.
3. Булат Т. Питання музично-поетичної єдності в солоспівах С. Людкевича. Творчість С. Людкевича. Київ : Муз. Україна. 1979. С. 56.
4. Колесса Ф. М. Музикознавчі праці. Київ : Наукова думка, 1970. 592 с. (*Цит. Колесса Ф. М. Фольклористичні праці*. Київ, 1970. С. 181.)
5. Корній Л. Історія української музики. ч. III. Київ-Нью Йорк : Видавництво М. П. Коць. 2001.
6. Лісецький С. Й. Українська музична література для 6 класу ДМШ. Вінниця : Нова Книга, 2005. 126 с.
7. Луначарский А. В. Статьи об искусстве. М.; Л.: Искусство, 1941. 664 с.
8. Правдюк О. «Плавай, плавай, лебедонько». Народні пісні на слова Т. Шевченка. Київ : Музична Україна, 1993. 144 с.
9. Правдюк О. Т. Г. Шевченко і музичний фольклор України. Київ : Наукова думка, 1966.
10. Ревуцький Д. Шевченко і народна пісня. «Пам'яті Шевченка». *Збірник статей до 125-річчя з дня народження*. Київ, 1939. 130 с.
11. Соневицький І. Солоспіви для голосу у супроводі фортепіано. Київ : Муз. Україна. 1993.
12. Урбан О. Шевченко і музика. *День*. 2009. № 52.
13. Фрайт М. Українська вокальна Шевченкіана. *Молодь і ринок*. 2008. № 5 (40). С. 105.
14. Шевченківська енциклопедія : В 6 томах. Київ, 2012. Т. 2.

REFERENCES

1. Zakharchuk O. Shevchenko – muzykant [Shevchenko is a musician]. *Dzvin*. 2012. # 3 [In Ukrainian].
2. Bulat T. Ukrayins'kyu romans [Ukrainian romance Ukrainian romance]. Kyiv : Nauk. Dumka? 1979. S. 137 [In Ukrainian].
3. Bulat T. Pytannya muzychno-poetychnoyi yednosti v solospivakh S. Lyudkevycha [Questions of musical and poetic unity in S. Lyudkevych's solo songs]. *Tvorchist' S. Lyudkevycha*. Kyiv : Muz. Ukrayina, 1979. S. 56 [In Ukrainian].
4. Kolessa F. M. Muzykoznavchi pratsi [Musicological works]. Kyiv : Naukova dumka, 1970. 592 s. (Tsynt. Kolessa F. M. Fol'klorystychni pratsi. Kyiv, 1970. S. 181.) [In Ukrainian].
5. Korniy L. Istoriya ukrayins'koyi muzyky [History of Ukrainian music]. ch. III. Kyiv-N'yu York : Vydavnytstvo M. P. Kots', 2001 [In Ukrainian].
6. Lisets'kyu S. Y. Ukrayins'ka muzychna literatura dlya 6 klasu DMSH [Ukrainian musical literature for the 6th grade of the State Music School]. Vinnytsya : Nova Knyha, 2005. 126 s. [In Ukrainian].

7. Lunacharskij A. V. Stat'i ob iskusstve [Articles about art]. M.; L.: Iskusstvo, 1941. 664 s. [In Russian].
8. Pravdyuk O. «Plavay, plavay, lebedon'ko». Narodni pisni na slova T. Shevchenka [«Swim, swim, little swan» Folk songs on the words of Taras Shevchenko]. Kyiv : «Muzychna Ukrayina», 1993. 144 s. [In Ukrainian].
9. Pravdyuk O. T. H. Shevchenko i muzychnyy fol'klor Ukrayiny [Taras Shevchenko and musical folklore of Ukraine]. Kyiv : Naukova dumka, 1966 [In Ukrainian].
10. Revuts'kyi D. Shevchenko i narodna pisnya [Shevchenko and folk song]. V kn. : Pam'yati Shevchenka» Zbirnyk statey do 125-richchya z dnya narodzhennya. K. 1939. 130 s. [In Ukrainian].
11. Sonevyts'kyi I. Solospivy dlya holosu u suprovodi fortepiano [Solo songs for voice accompanied by piano]. Kyiv : Muz. Ukrayina, 1993 [In Ukrainian].
12. Urban O. Shevchenko i muzyka [Shevchenko and music]. *Den'*. 2009. # 52 [In Ukrainian].
13. Frayt M. Ukrayins'ka vokal'na Shevchenkiana [Ukrainian vocal Shevchenko]. *Molod' i rynok*. 2008. # 5 (40). S. 105 [In Ukrainian].
14. Shevchenkivs'ka entsyklopediya [Shevchenko's encyclopedia]: v 6 tomakh. Kyiv. 2012. T. 2 [In Ukrainian].

Матеріал надійшов до редакції 17.09.2021 р.